

Jogi rovat
Világunk és Elveink II.

Előző cikkünket folytatva feltehetjük a kérdést: melyek azok az alapelvek, amelyek a magántulajdonosok (magánszemélyek) és szervezeteik más egyenrangú személyekhez fűződő kapcsolataiban iránymutató szerepet töltenek be? A polgári jog felöleli a személyekre, a tulajdonjogra, a szerződésekre, a kártérítésre vonatkozó joganyagot, de ezen túl is iránymutató és mögöttes joganyagként, szabályhalmazként alkalmazandó minden olyan jogviszonyban, ahol jogilag egyenrangú személyek állnak kapcsolatban egymással.

Iránymutató eszmék polgári jogi alapelvek az ésszerűség, az igazságosság és méltányosság, valamint a jogbiztonság, jogvitában is alkalmazandó fontosabb alapelvek pedig a jóhiszeműség és a tisztesség elve, a joggal való visszaélés tilalma, az elvárható magatartás elve, az együttműködés elve, az alanyi jogok védelme, a jóerkölcsbe ütköző szerződés tilalma. Elkövetkező számainkban néhány gondolatot kívánunk felvázolni a Ptk. szabályai és a Legfelsőbb Bíróság által konkrét jogesetek kapcsán kifejtettek alapján.

Az ésszerűség elve áthatja a teljes magánjogot, bár tételes alapelveként nem jelenik meg. Számos konkrét szabályban megtalálhatjuk ugyanakkor. Néhány szemléletes példa: A túlépítés azt jelenti, hogy a tulajdonos úgy épít épületet, hogy az épület saját földje határán túl nyúlik. Ha erről a tényről a túlépítő tud, vagy erre a szomszéd tulajdonos már kellő időben figyelmeztette, a szomszéd a túlépítés kapcsán azt is követelheti, hogy a túlépítő a (túlnyúló) épületet, épületrészt bontsa le. De csak akkor, ha az épület lebontása az „okszerű” (vagyis ésszerű) gazdálkodás szabályait nem sérti, tehát ha az épület gazdálkodási, lakhatási célra nem alkalmas, építésügyileg nem rendezett a helyzete stb. Példa lehet a vállalkozási szerződés szabályainak köréből az az eset, amikor a megrendelő a vállalkozó részére „célszerűtlen” utasítást ad. Ekkor a vállalkozó, aki szakember, a megrendelőt erre figyelmeztetni köteles. Ha nem figyelmezteti, és emiatt a megrendelő károsodik, a vállalkozó a kárért felel. Ha a célszerűtlen utasítást a megrendelő – a figyelmeztetés ellenére is – fenntartja, a vállalkozó megtagadhatja a szerződés teljesítését (elállhat) vagy a megrendelő kockázatára teljesíti az utasítást. A Ptk.-ban számos, az ésszerűségi követelményre utaló szabályt találunk és általánosságban is megállapítható: az ésszerű, józan gondolkodás alapján kell értelmezni a törvényeket.

Az igazságosság alapelve hasonlóan fontos alapelv. A részletes kifejtés túlságosan elvont lenne, elég legyen itt most arra hivatkozni, hogy a jog szabályai akkor tarthatnak elfogadásra, önkéntes követésre számot, ha a törvény a közösség tagjainak belső igazságérzetével harmóniában van. Az igazságos törvényen alapuló igazságos ítéletet az érintettek elfogadják, abba belenyugodnak. Talán az Olvasó is találkozott már a felvetéssel: vajon a bíróságok tevékenysége jogszolgáltatás, vagy valóban igazságszolgáltatás is. Nem mindenki elégedett bíróságok működésével, és a kritika több szempontból alapos. Példa a törvényben az igazságos szabályra: ezen lap hasábjain is írtunk már arról, hogy a Ptk. szabálya szerint az élettársi életközösség tartama alatt szerzett vagyontárgyak közös tulajdonba kerülnek, azokat a közösség megszakadása után a feleknek meg kell osztaniuk. E törvényhely kiegészítő szabálya azt írja elő, hogy a háztartásban végzett munka a szerzésben való közreműködésnek számít. Nem hivatkozhat tehát a férfi arra, hogy a nő „csak otthon volt és háztartási munkát végzett”, amíg ő magas jövedelemre tett szert, mert a törvény kifejezetten és igazságosan rögzíti: ha az egyik a háttérrel szolgáltatja vagy gyermekeket nevel, őt is (vagyon-) szerző félnek kell tekinteni. Az igazságosság megjelenik abban a szabályban is, mely szerint megtagadhatja

a szerződést az a fél, akinek rovására a szerződésben a szolgáltatás és az ellenérték között feltűnő értékkülönbség tapasztalható.

Az igazságosság elvét egészíti ki a méltányosság elve. A régi jogtudósok már leírták: a méltányosság az általános, minden esetre alkalmazandó szabály és a konkrét élethelyzet közötti feszültséget hidalhatja át. Van eset, amikor maga a törvény tartalmaz méltányossági szabályt, másrészt a bíróság is méltányosan kell alkalmazza a jogot. A törvényi méltányosságra engedjenek meg csak két példát: ha a kárt olyan személy okozta, aki nem vétőképes (tettének következményeit felismerni nem volt képes) és gondozója sincs, a kár megtérítésére a vétőképtelen (pl. kiskorú) személy is kötelezhető, ha ezt a felek vagyoni viszonyai és az eset körülményei nyilvánvalóan indokoltá teszik. Ha például jelentős vagyonnal rendelkező kiskorú kárt okoz egy méltánylandó, szegény sorú személynek, a kár megtérítésére kötelezhető, dacára vétőképtelen minőségének. Az ugyancsak magánjogi, családi jogi szabály szerint: a házastársi vagyonközösség megszűntetésekor, a vagyoni igények rendezésekor a bíróság gondoskodni köteles arról, hogy egyik házastárs se jusson méltánytalan vagyoni előnyhöz. *(folytatjuk)*

dr. Wertán Balázs ügyvéd, Pomáz

iroda címe: Huszár u. 17.

www.wertan.hu T: 525-455; 30/6196-496